

tanár urnál, mint pl. „egyedül üdvözítő dogma a baloldali diktatura“. Ez az ügyetlen fogalmazás nem tudja elhíttetni velünk, hogy a tanár urnak valóban a dogma fája. (Hisz' ilyen címen akár az Egyház dogmái ellen is kirohanhatna vasárnaponként!) A tanár ur, mikor dogmát mond, nyilván a termelőeszközök kisajátítására gondol, mint (bocsánat!) Marx szerint az angol puritánok, akik mikor Istent mondanak, a gyapotjukra gondolnak. Ezen az sem változtat, hogy a tanár urnak se termelőeszközze, se gyapotja, s állítólag a „felsőbb hatalmakat csak iróniával“ bírja, mert hisz' ugyanakkor — a már említett fiatal reformert követve — hiszi, hogy a „nemzetet fölülről is lehet megreformálni, a szellem képviselőinek s az anyag hatalmasainak szuggerálásával.“ Az olyan nemzet-reformnál, amit az „anyag hatalmasai“ szuggerálnak, a termelőeszközök tulajdona persze háborítatlan marad. Látnivalóan erre van gondja a tanár urnak, a „szellem képviselőjének“ is. Nem kell ahhoz termelőeszköz tulajdonosának lenni, hogy valaki öntudatosan vagy öntudatlanul az „anyag hatalmasait“ védelmezze. Rojtosnadrágú értelmiségi is lehet az illető. Sőt... Az „anyag hatalmasai“ nem őrgrofokkal őriztetik vagyontukat, hanem szolgákkal...

Korvin Sándor

VILÁGPOLITIKAI PROBLÉMÁK

ABESSZÍNIA ÉS AZ EURÓPAI HELYZET

Az abesszíniai helyzet úgy alakul, hogy az olasz kormánynek rövidesen döntenie kell a háború vagy a béke kérdése fölött. Ez a döntés Anglia és Franciaország viselkedésétől függ. Olaszország törekvése: gazdaságilag és politikailag meghódítani az utolsó független afrikai államot, Abessziniát. Az olasz sajtó s maga Mussolini, a fasiszta kormány feje azt válaszolja az angol ismételt támadásaira, hogy Olaszország nem tesz egyebet Abessziniában, mint amit Anglia Indiában, Délafrikában és Egyiptomban tett. Olaszország is csupán arra készül, hogy fegyveres erővel meghódítson egy országot, mely számára értékes nyereséget jelent. Természetesen nem marad el a fehér faj színesekkel szembeni „civilizatórikus“ feladatára való, ilyen esetekben szokásos hivatkozás sem. Az olaszok rámutatnak, hogy Abessziniában még mindég fennáll a rabszolgaság s hogy azt csak az olasz fegyverek erejével lehet megszüntetni. Erre az érvelésre hiába válaszolna Abesszínia uralkodója avval, hogy az országával szomszédos olasz gyarmatokon, Eritreában és Szomáliföldön szintén érvényben van a rabszolgaság. Még az sem használna, ha arra hivatkozna, hogy a rabszolga-rendszer az összes észak- és középfrikai gyarmatokon divik. Az ilyen érvek természetesen nem alkalmasak arra, hogy az olasz előretörést megakasszák.

A lényeges az, hogy Olaszország is a hatalmak ama csoportjához tartozik, amely nincs megelégedve a világháború kimenetelével és a föld újból való felosztására törekszik. Ebből Olaszország nem csinál titkot és a Németország-ellenes hatalmak csoportjához is csak akkor csatlakozott, mikor látta, hogy Németország — Hitler Mussolininek tett személyes ígérete ellenére — nem mondott le Ausztria belülről való meghódításáról. Ekkor foglalt csak állást Olaszország, amely addig a versaillesi szerződés revíziójának és a világ újból való felosztásának a jelszavát hangoztatta, Németország ellen. Hallgatólagosan lemondott a revízió általános jelszaváról, illetve annak békés értelmezést adott, amennyiben kizárólag az európai helyzetre vonatkoztatta. Az olasz revizionizmus forrása a fa-

sizmus kiutkeresése a gyarmati terjeszkedésben. Mussolinit nemcsak a gyökeres változástól való félelem segítette hatalomra, hanem a világháború eredményeivel való elégedetlenség is. Olaszország nem kapott szám-bavehető új gyarmatokat, míg Anglia nemcsak hogy a németek afrikai gyarmataira tette rá a kezét, hanem Irakot és Arábiát is meghódította. Franciaország nemcsak Togo és Kamerun egy részét kapta meg, hanem mandátumterületként megszerezte Szíriát is. Azok a gyarmattörédek, melyeket szövetségesei Olaszországnak odavetettek, nagy tőkét nyeltek ugyan el, de nem használhatók sem mint eladási piacok, sem pedig mint olcsó nyersanyagforrások. Olaszország a Balkánon sem tudta erősen megvetni a lábát. Az a harc, amit azelőtt Franciaországgal, most pedig egyszerre Franciaországgal és Németországgal a balkáni államok meghódításáért vívott, olyanarányú befektetéseket kívánt, amilyennel az olasz tőkés nem rendelkezik. Az Ausztriára vonatkozó olasz program inkább negatív, mint pozitív. Olaszország nem akarja beengedni Németországot Ausztriába, mert ha Németországnak sikerül határait a Brennerig kiterjeszteni, akkor ez a Dunamedencében és a Balkánon pozícióit megerősíti és Dél-Tirol német lakosságának az ellenállását is felfokozza. Viszont Ausztria Olaszországhoz való csatlakozása épp Olaszország számára járna nagy nehézségekkel. Olaszország számára u. i. nem kívánatos sem a fejlett osztrák ipar konkurrenciája a belső piacon, sem pedig a több millió lelket számláló s magas kultúrfokon álló ausztriai német lakosság behatolása a nagy olasz városokba. Az osztrák lakosság még a tiroli parasztok ellenállásánál is nagyobb ellenállást tanúsítana az olasz asszimilációs politikával szemben.

Ez a helyzet hozza magával, hogy Olaszország főképp az afrikai gyarmatok felosztására törekszik. De nagyon jól tudja, hogy tárgyalások útján sose kaphatja meg Tuniszt s ezért a kisebb ellenállás vonalán halad. Annak, hogy Olaszország épp a jelenlegi időpontot választotta ki a gyarmati háború kirobbantására, minden valószínűség szerint az az oka, hogy az olaszok a legközelebbi évekre várják az európai háború kitörését. Mussolini véleménye szerint az az idő, mely a világháború kitöréséig hátra van, elég Abessziniában meghódítására és arra, hogy visszatérve Afrikából fegyveresen beavatkozhasson az európai hatalmak küzdelmébe. Az 1934 folyamán megtörtént olasz-francia közeledés meggyőzte Mussolinit arról, hogy Franciaország nem fog komoly akadályokat gördíteni Olaszország elé Abessziniában, csak hogy segítségét Németország ellen biztosítsa. Ez a számítás a magyarázata annak a különben érthetetlen szerénységnek, amit az olaszok a februári, gyarmati engedmények körüli tárgyalások folyamán tanúsítottak. Ma már világos, hogy Olaszország csak azért elégedett meg jelentéktelen gyarmati engedményekkel Franciaország részéről, mert azt remélte, hogy Abessziniában, fegyveres erővel nagyobb területeket fog meghódítani. Az olasz kormány nyilvánvalóan nem fél attól, hogy Németország majd kihasználja gyarmati lekötöttségét arra, hogy Ausztria meghódítását megkísérelje. Ez a meggyőződés elsősorban azon a stratégiai számításra alapszik, hogy Abessziniában meghódításához nem lesz szükség 300 ezer főnyi hadseregnél többre, másodsor pedig azon a politikai elképzelésen, hogy Franciaország Olaszország mellé áll s így az otthonhagyott olasz csapatok a francia hadsereggel együtt majd elveszik Németország kedvét attól, hogy az abessziniai hadjáratot a Bécs elleni felvonulásra használja fel.

Az események eddigi lefolyása igazolta Olaszországnak azt a számítását, hogy Franciaország részéről nem talál ellenállásra. Igen kedvező volt az olaszok számára az a körülmény, hogy az angol-német flottagegyezmény bizalmatlanságot ébresztett a francia kormánykörökben — Angliával szemben. A francia kormány, mely nincs tisztában azzal, hogy

számíthat-e vagy sem az angolok segítségére Németország ellen s így az angol kormánynak a német reményeket kielégítő külön akciójától rettegve, sutba dobott minden olyan politikai mérlegelést, amely őt az olasz vállalkozás elleni fellépésre készítetné. Ezek az elgondolások szorosán összefüggnek Franciaország népszövetségi politikájával.

Franciaország Németországgal szemben a Népszövetségi alapokmány, a kollektív biztonság megvédése és a szerződések tiszteletben tartása értelmében foglalt állást. Az olasz kormány viselkedése, amely arra készül, hogy szőröstül-bőröstül elnyelje Abessziniát, holott úgy ő, mint a többi nagyhatalmak számos diplomáciai dokumentumban elismerték annak a függetlenségét, — egyhén szólva — ellentétben áll ezzel a szemponttal. Abessziniát éppen Olaszország és Franciaország javaslatára veték fel a Népszövetségbe. De ezek az érvek elvesztették hatóerejüket a francia polgári politikusok szemében avval a veszéllyel szemben, melyet Franciaország nyugaton való elszigetelődése jelent. Anglia nem akarja magát Franciaország mellett és Németország ellen lekötöni — így érvelnek a francia politikusok; ha ehhez még Franciaország Olaszországot is Németország karjaiba kergeti az abesszin kérdésben, úgy a háború utáni francia diplomácia főcélja — a nyugati hatalmak támogatásának biztosítása az esetleges német támadás ellen — illuzórikussá válik. Ezért maradtak süketek a francia politikusok Anglia minden, az abesszin függetlenség megvédésére irányuló felhívásával szemben.

Mire támaszkodott Anglia ellentállása az olasz politika ellen, amely oly nagy elkeseredést ébresztett az olasz sajtóban és annyira kiélezte az angol-olasz viszonyt? Az angol kormány kizárólag elvi szempontokkal igazolja álláspontját: meg akarja kimélni a Népszövetséget a nehéz megrázkódtatásoktól. Kétségtelen, hogy ezek a szándékok nagy szerepet játszanak az angol politikában. Bel- és külpolitikai mérlegeléseken nyugszanak.

Az angol politika választat előtt áll. A Népszövetség hatalmas rokonszenvnek örvend az angol kispolgárság és munkásság széles tömegei előtt. Ez a Népszövetséggel szembeni beállítottság nagy szerepet készül játszani a küszöbön álló választások alkalmával. Ami pedig a kérdés külpolitikai oldalát illeti, Anglia, szokásához híven igyekszik az egymással viszálykodó hatalmakkal szembeni állásfoglalást a lehető legtávolabbi időpontra kitolni. A legelőnyösebbnek azt tartja, ha a Franciaország és Németország közti vitában a Népszövetség keretein belül a döntőbíró szerepét játszhatja. Anglia igyekszik Németországot visszacsalogatni a Népszövetségbe, hogy azután ott, közte és Franciaország közt egyensúlyozhasson. Anglia attól fél, hogy ha a Népszövetség a távolkeleti konfliktusban játszott siralmas szerepe után az abessziniai kérdésben is teljesen tehetetlennek bizonyul, úgy további köntörfalazási kísérletei lehetetlenné válnak.

De ezek mellett az elgondolások mellett kétségkívül nagy szerepet játszanak az angol Afrika-politika szempontjai is. Ez a politika nem merül, ki abban, hogy Anglia biztosítani akarja magának a Kék Nilust vízzel ellátó északabessziniai Tana-tavat. Az Abessziniára vonatkozó irodalom meglehetősen szegényes és így nem akarunk Abesszinia földrajzi és gazdasági viszonyaira vonatkozólag önálló véleményt nyilvánítani. De az angol birodalomnak sokszorosan alkalma volt arra, hogy Abessziniával szerződést kössön erre a tóra vonatkozólag. S hogy ezt nem tette meg, az az Afrika ismerők szerint arra mutat, hogy a Tana-tó fontossága Egyiptom és Szudán vízellátásra nézve nem olyan nagy, mint általában gondolják. A Kék Nilusnak számos vízforrása van s a távoli Tana-tó nem is tartozik a leggazdagabbak közé. De ha ez az állítás nem is felelne meg a valóságnak, akkor is kézenfekvő, hogy semmi különösebb nehézség nem

állna annak az utjába, hogy Anglia Olaszországgal ebben a kérdésben megegyezzen. Anglia ellenállása tehát minden valószínűség szerint általánosabb gyarmatpolitikai okból származik. Ha Olaszországnak sikerülne egész Abessziniát meghódítani s ott hatalmát megerősíteni, úgy nem csak Egyiptom és Szudán, hanem az arab államok szomszédjává is lenne. Anglia nem csak az európai, hanem az afrikai és a távolkeleti háború eshetőségére is számít. Nem tudja, hogy milyen mértékben kötik le a távoli hadszínterek, s akkor élet-halál kérdés számára a Vörös Tenger birtoklása. Bizonytalan az is, hogy Olaszország kinek az oldalán küzd majd ebben a háborúban. Esetleg felvetheti az angol, vagy a francia Szomáli-föld kérdését s ezeket a területeket követelheti a Franciaországhoz vagy Angliához való csatlakozás ellenértékéért. Franciaország számára nem lehetne olyan nagy jelentősége Olaszország megnyerésének, mint Anglia számára, mert neki nem gond az indiai ut megvédése.

Ezek az indokok készítették Angliát arra, hogy Olaszország abessziniái hódítása ellen fellépjen, ez a forrása annak a javaslatnak is, amit Eden Mussolininek tett. Ez az ajánlat abban állott, hogy ha Olaszország megegyezik Abessziniáéval kevésbé fontos területeivel (az angolok Ogadent gondoltak), úgy Nagybritannia is hajlandó arra, hogy a megegyezés útját egyengesse, s Abessziniának a szomáliföldi Cejla kikötőt átengedje és így a tengeri kijáratot illető kívánságát teljesítse. Olaszország visszautasította ezt az ajánlatot, mert úgy találta, hogy Abessziniáéval későbbi ellenállásának kilátásai jelentősen javulnának abban az esetben, ha tengeri kikötőre tette szert.

Nagybritannia megváltoztatta álláspontját, miután látta, hogy Olaszország nem fogadta el ajánlatát s Franciaország nem hajlandó vele együtt nyomást gyakorolni Olaszországra. Ezt fejezte ki Hoare angol külügyminiszter beszéde a parlamentben. Hoare elismerte Olaszország gyarmati terjeszkedési jogát s rágalomnak nyilvánította azt a híradást, hogy Anglia gazdasági szankciók alkalmazását ajánlotta volna Franciaországnak Olaszország ellen háború esetére. Ez pálfordulás újabb tárgyalásokhoz vezetett, melyek eredménye még ismeretlen. Sejtethető, hogy az angol kormány arra igyekszik rábírni Olaszországot, hogy elégedjék meg ama területek feletti protektorátussal, melyek igényét az 1908-as szerződésben leszögezte. De Anglia és Franciaország is megkapnák ebben az esetben az 1908-as szerződésben kikötött tartományok fölötti protektorátust. Nehéz lenne előre megmondani, hogy az események milyen utat vesznek, de világos, hogy döntő a kihatásuk nemcsak a Népszövetség sorsára, hanem az európai hatalmak közti viszony kialakulására s a háború és béke kérdésére is.

Ha Olaszország megindítja a hódító háborút Abessziniáéval ellen, úgy könnyen kitűnhet, hogy ott sokkal nagyobb nehézségekkel kerül szembe, mintsem most gondolja. Olaszország alábecsülte Libia meghódításánál is a tényleges nehézségeket. Abessziniáéval ismerői, köztük nagy gyarmati tapasztalatokkal bíró katonai szakemberek is, az angol sajtóban közölt cikkeikben az állítják, hogy Abessziniában kemény háborúra van kilátás. Erre számít a német kormány is, amikor az abesszin kérdésben igen csendesesen viselkedik, hogy az olaszokat vissza ne riassa. A prágai *Vorwärts*, a német propagandaminisztérium következő érdekes utasításait közli:

„Az ország külpolitikai vezetősége nem kívánja, hogy Olaszországgal való viszonyunkat a német sajtó a német-olasz viszony nyílt tárgyalása által veszélyeztesse. Az abesszin kérdés tárgyalásánál célszerű a saját állásfoglalástól tartózkodni. A külföldi sajtó kommentárjai közlésénél a barátságtalan megjegyzések elkerülendők.“

Ha Olaszország komolyan belekeveredik az abessziniái háborúba,

úgy a különben is ingatag európai erőviszonyokban olyan változás állhat be, amely meggyorsítja az európai háború közzeledésének a menetét. Az abessziniai háború Európa jelenlegi helyzetében azzá válhat, ami a libiai háború volt az 1914—18-as világháború esetében. (K. R.)

VILÁGPOLITIKAI JEGYZET

A VATIKAN ÉS ABESSZINIA. Hónapokkal ezelőtt a Pápa emlékeztető beszédben tért ki a biborosok kollégiuma előtt a fenyegető háború kérdésére. A beszéd végén méltósága minden pátoszával ezeket mondta: „Ha valaki mégis merészelné e méltatlan gazságot elkövetni... akkor mi ismét csak azzal könyörögnénk az Istenhez: Szórd szét Uram a népet, mely a háborút akarja.“ A Pápa e szavait a világsajtó akkor feltűnő helyen közölte, s mert az európai külpolitikában akkor a német általános hadkötelezettség bevezetése volt a napirenden, mindenki úgy értette, hogy ezek a szavak Németország ellen irányulnak. Lehet. Most azonban tényleg Mussolini háborúja áll a napirenden, s a pápai enunciació e pillanatban külön érdekességgel bír. De korántsem azért, mintha a pápai nyilatkozat megzavarná a fasizmus és a Vatikán közti békét. Az ilyen nyilatkozatok elkenésére a pápai diplomácia épp elég ügyes. A veszedelmet azok a fejlemények jelentik, amiket Mussolini abessziniai kalandja a Vatikánra idéz. A nehézség viszont ebben a vonatkozásban a legkevésbé sem Abesszinia birtoklásának a kérdése. Kétségtelenül: fontos Abesszinia egyházi jelentősége, ez azonban az Egyház szemében semmiféleképpen sem igazolja a háborút. Abesszinia államvallása keresztény. Mindig is az volt. Abesszinia 12 millió lakosa közül kb. 300 ezer az abessziniai nemzeti egyház kötelékébe tartozik, amely a kalcedoni zsinat (451) alkalmával vált ki a katolikus egyházból, miután, mint a legtöbb keleti egyház a szentháromság dogmáját monofizisztikusan értelmezte. Ezenkívül a rituáléjába erős zsidó befolyásokat vett át, így pl. a körülmetélést és a nyolcadik napon való névadást. (Csak sokkal később keresztelik meg a gyermekeket.) A prédikáció teljesen ismeretlen. Ennek az egyháznak a szellemi feje, a gondári Abuna egyháziilag a schizmatikus kopt alexandriai pátriárka alatt áll, akit a mindenkori Abuna szentel föl. A katolikus térités, amely a tizenhatodik század óta Abessziniában is folyik, ellenére minden újabb kezdeményezésnek nem tudott számottevő eredményt felmutatni. A kevés, kb. 32.000 lelket számláló katolicizmus nagy nehézségekkel küzd. Az izlám karöltve a közelkelet népeinek ébredő öntudatával, erősen terjed. Az új olasz imperializmus, vagyis a római és ennek ellenére mégis katolikus imperializmus betörése e vajudó és könnyen gyűlő világba az összes katolikus téritő és egyesítő törekvésekre megszemélt követkevésekkel járhat. Kétségtelenül: minden attól függ, vajjon Olaszország győz-e vagy sem. Mindkét esetben azonban a helyzet a Vatikán számára súlyos. Itália győzeme egyáltalán nem kedvezne a téritésnek. Az abessziniai államkereszténység belátható időn belül felolvad a kopt egyházban s az izlámot kiszorítja. Persze a folyamat nem mehet végbe erőszak nélkül. Azonkívül a katolikus vallás a közelkeleten ismét az európai imperializmus kísérőjeként jelenne meg, s ennek megfelelő bánásmódban részesülne. A Vatikánnak tehát érdeke az olasz-abesszin viszály békés elintézése s feltételezhető, hogy a Vatikán a kulisszák mögött ebben az értelemben dolgozik. Junius végével az egyiptomi és keletafrikai apostoli adminisztrátorok Rómába érkeztek jelentésre. Jellemző az is, hogy Mussolini végre betöltötte a vatikáni olasz követséget, mégpedig az eddigi párisi nagykövettel. Ez a tény nagy tárgyalásokra utal. A Vatikán hivatalos lapja az *Osservatore Romano*